

Punchveranda till kv Arbetaren

L2010:1734

Kv Arbetaren 5 och 6

Vadstena stad och kommun

Östergötlands län

Helén Romedahl

ÖSTERGÖTLANDS MUSEUM

Tekniska och administrativa uppgifter

Fastighet/lokal/område/sträcka	Kv Arbetaren 5 och 6
Socken/stad	Vadstena
Kommun	Vadstena
Län och landskap	Östergötland
Fornlämningsnummer	L2010:1734
Digitala fastighetskartans blad	647 49 SO
Koordinatsystem	SWEREF 99 TM
Höjdsystem	RH2000
Mätteknik	Manuell inprickning
Typ av undersökning	Arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning
Länsstyrelsens dnr	431-10847-2022
Länsstyrelsens handläggare	Caroline Eriksson
ÖM dnr	0145/2022
ÖM projektnr	002035
KMR Uppdragsnr	202201018
Beställare	Länsstyrelsen Östergötland
Kostnadsansvarig	Staffan Livehed
Projektledare	Helén Romedahl
Biträdande projektledare	-
Personal	-
Fältarbetstid	2022-08-02
Totalt undersöktes	12 m ²
Fynd	Ja. (Fynd 1-5). Fynden överförs till SHM.
Foto	Digitala
Analys	-
ÖM Intrasisnr	-
Grafik	Helén Romedahl
Renritning	-
Grafisk form	Johan Levin

Dokumentationsmaterialet förvaras på Östergötlands museum.
Upphovsrätt: om inget annat anges gäller Creative Commons licens CC BY.
Villkor på <http://creativecommons.org/licenses/by/2.5/se>

Punchveranda till kv Arbetaren

Innehåll

Sammanfattning	2
Inledning	4
Områdesbeskrivning	4
Tidigare arkeologiska undersökningar	6
Syfte och metod	7
Resultat	7
Tolkning.....	8
Fynd.....	8
Referenser	9
 Bilaga 1. Fyndlista.....	 10

Omslagsbild: Schaktet i kv Arbetaren. Foto från söder, Helén Romedahl, ÖM.

ÖSTERGÖTLANDS MUSEUM
ARKEOLOGI OCH BYGGNADSVÅRD

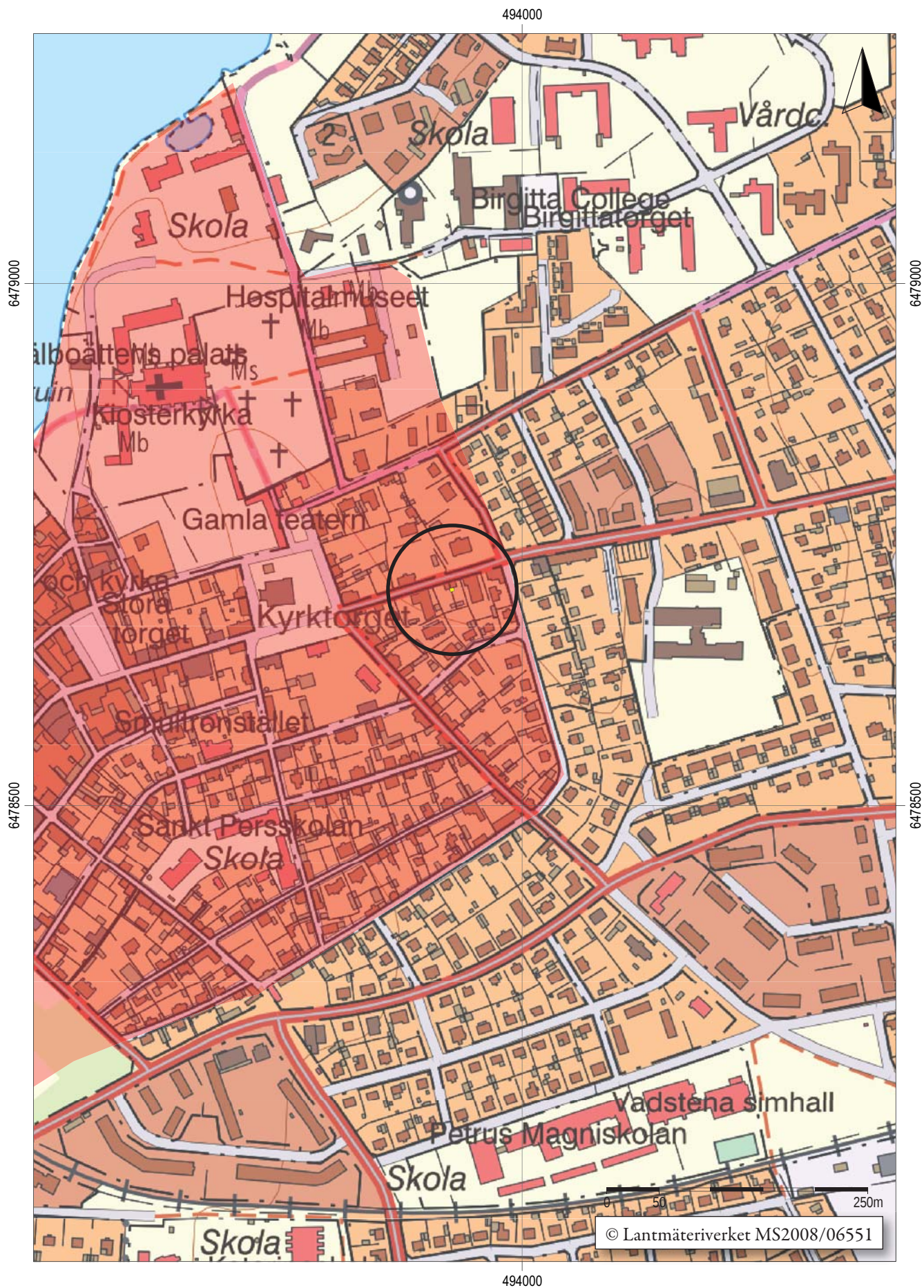
Box 232 • 581 02 Linköping • 013 - 23 03 00 • www.ostergotlandsmuseum.se

Sammanfattning

I augusti 2022 genomförde Östergötlands museum en arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning inom kv Arbetaren 5 och 6 (Motalagatan 8) i Vadstena, inom fornlämningsområdet L2010:1734, Vadstena medeltida och historiska stadsområde. Arbetet utfördes i samband med schaktning för en tillbyggnad inom ovan rubricerade fastighet. Ett bevarat kulturlager fanns inom hela schaktet. Det rörde sig om ett homogent kulturpåverkat sandlager tolkat som ett påfört utfyllnadslager. Lagret kunde utifrån fyndsammansättning dateras till 17–1800-tal.

Helén Romedahl
antikvarie

Figur 2. Utdrag ur digitala Fastighetskartan med undersökningsområdet markerat. Skala 1:5000.

Inledning

I augusti 2022 genomförde Östergötlands museum en arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning inom kv Arbetaren 5 och 6 (Motalagatan 8) i Vadstena, inom fornlämningsområdet L2010:1734, Vadstena medeltida och historiska stadsområde. Arbetet utfördes i samband med schaktning för en tillbyggnad inom ovan rubricerade fastighet. Den arkeologiska schaktningsövervakningen utfördes på uppdrag av Länsstyrelsen Östergötland. För de arkeologiska kostnaderna svarade Staffan Livehed. Ansvarig för fält- och rapportarbete var Helén Romedahl.

Områdesbeskrivning

Undersökningsområdet är beläget i det medeltida och historiska Vadstenas (L2010:1734) östra utkant. Kvarteret omges av Motalagatan, Östra Ränneval-len, Vagnmakaregatan och Skänningegatan, se fig 3. Vagnmakaregatan är utlagd under 1900-talet och dessförinnan bildade kvarteret Arbetaren och Skulptören ett sammanhängande kvarter. Under senmedeltid motsvarade Östra Rännevalen Vadstenas stadsgräns med vall och stadsdike. Skänninge- och Motalagatan har ett medeltida ursprung (Ohlsén 2013:4).

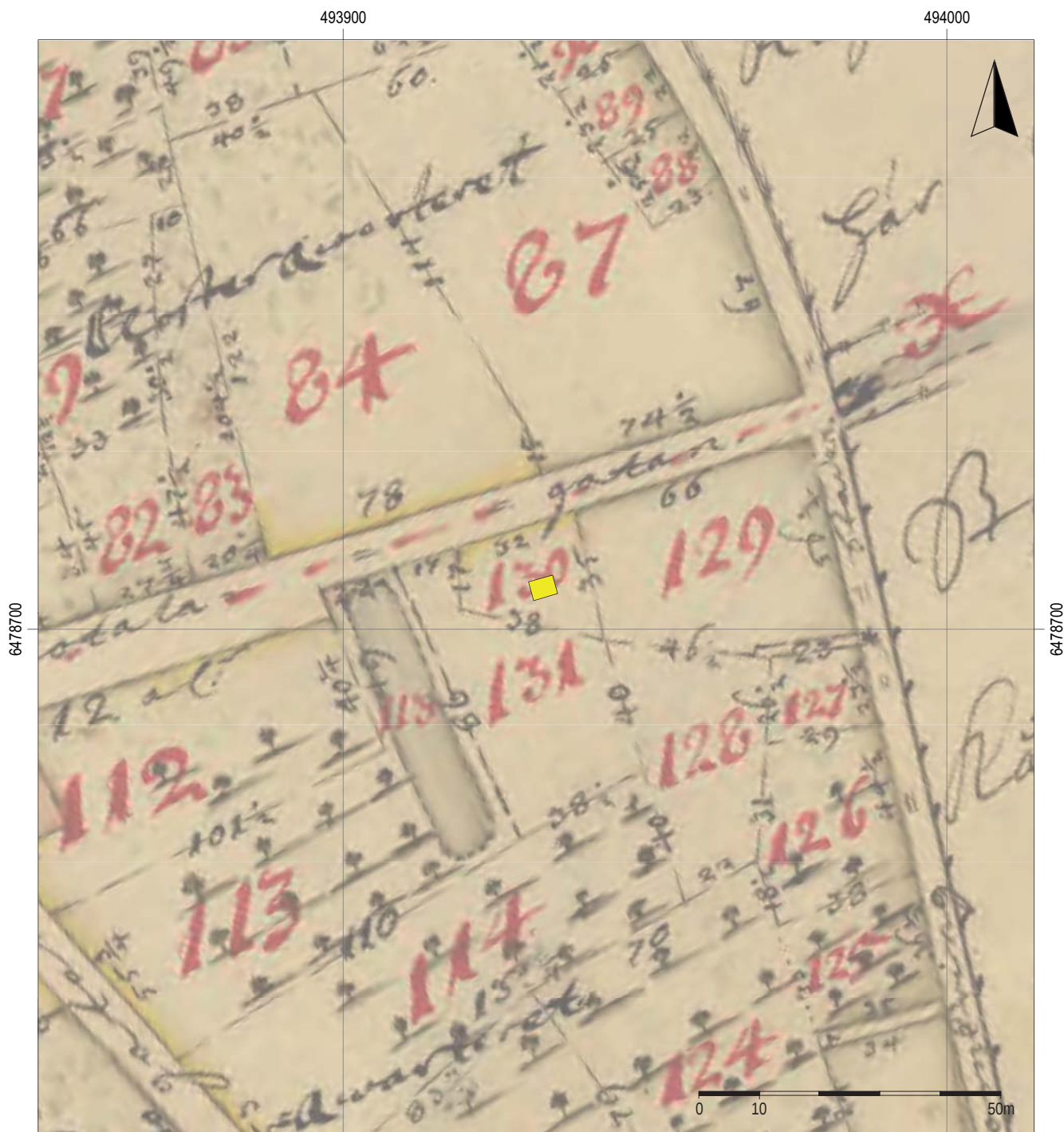

Figur 3. Schaktet (gult) i kv Arbetaren 5 och 6 med de omgivande gatorna, mot bakgrund av adresskarta över Vadstena stad. Skala 1:1200.

Mot bakgrund av 1705 års stadskarta framgår det att schaktet hamnar inom tomt nr 130, se fig 4. Vid tiden för kartans upprättande anges att den då tillhör Swen Timberkarls arvingar. Intilliggande tomt 131 beskrivs som en gräshage som tillhör rådmän Hans Anderson Barckhuus. Även tomt 129 betecknas som gräshage vilken tillhörde arvingarna till borgmästare Erik Orre. Att ovan nämnda tomter betecknas som gräshagar påvisar att de vid tiden för kartans upprättande stod obebyggda.

Strax väster om aktuellt schakt finns en avlång grå markering utritad (113 på kartan). Denna beskrivs som en ruddamm hörande till borgmästare Jöns

Wettermans trädgård. Arkeologiska fynd som gjorts i ruddammens botten föreslår en datering till 15–1600-tal. I dammens igenfyllnadslager fanns sedan fynd som indikerar att den fyllts igen först under 1800-talet (Tagesson 1988). Det var stadskantorn Johan Gassel som sommaren 1856, efter att han köpt gården, började fylla dammen med jord och skräp ur trädgården och när det inte räckte fyllde han den med "tjugotals lass mull från klosterkyrkogården" men inte ens detta var tillräckligt. Enligt artikeln i WLT tog det hela 10 år innan dammen var helt igenfylld (Bengtsson 1954).

Figur 4. Schaktet (gult) mot bakgrund av 1705-års stadskarta. Skala 1:1000.

Tidigare arkeologiska undersökningar

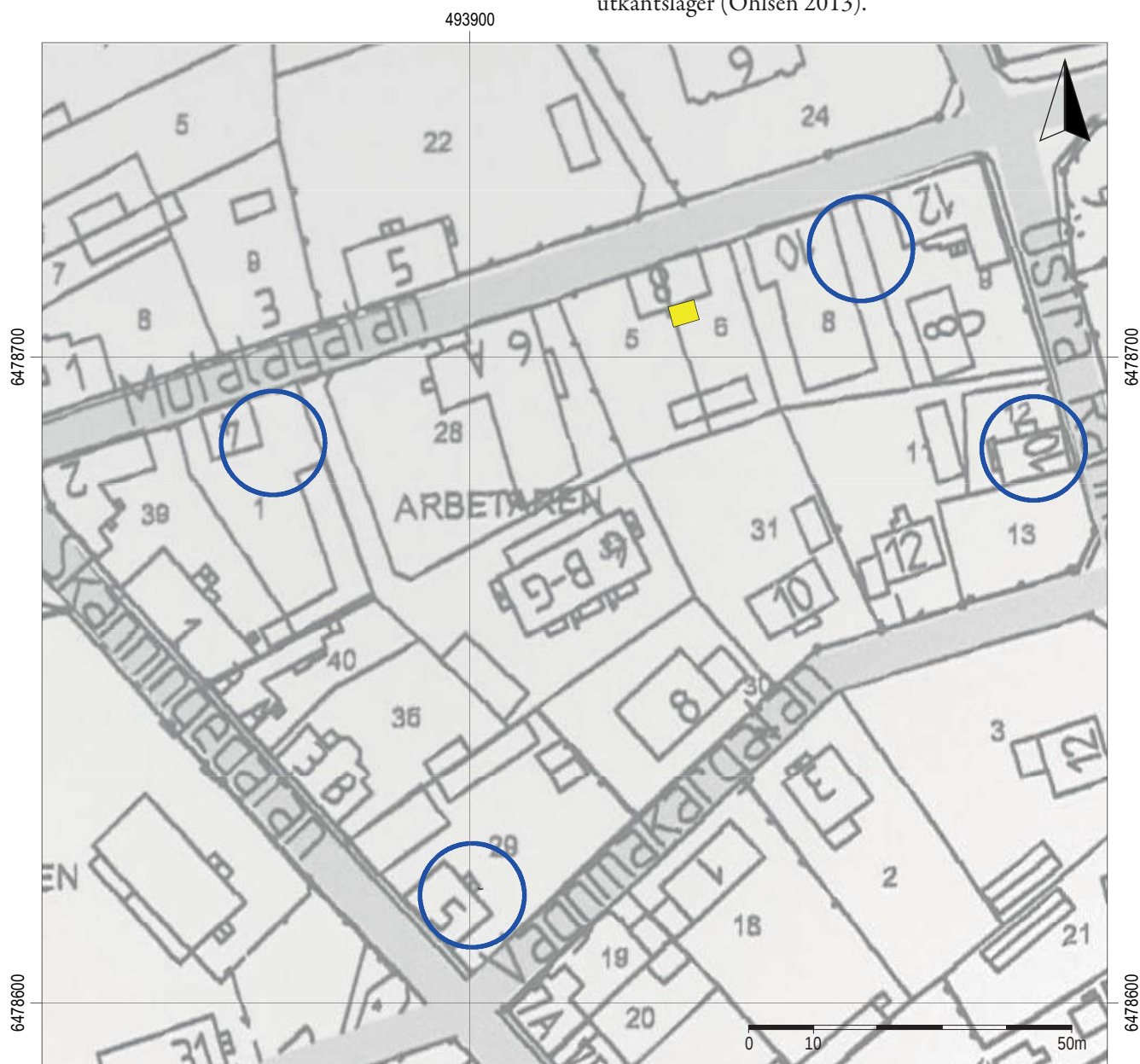
Några mindre arkeologiska undersökningar har genomförts i kvarteret, se översikt fig 5.

I kv Arbetaren 1 dokumenterades år 1951 en stenmur och delar av ett kalkstensgolv. Lämningarna antogs vara rester efter en byggnad som uppfördes 1474 av Ivar Axelsson Tott (Hasselmo 1982). I samband med schaktningar för VA inom samma fastighet (Motalagatan 4) utfördes en arkeologisk undersökning under vilken det framkom 0,35 – 0,55 m tjocka kulturlager (schaktdjupet var på 1,5 m) en stenläggning, en risbädd samt ett dike med en avloppsledning av trä. Fynd av yngre rödgods i stenläggningen tidfäster den tidigmoderna tid (Feldt 1994). Kulturlagren vidtog på en nivå om ca 0,3 m under markytan.

I kv Arbetaren 29 (Skänningegatan 5) visade en arkeologisk undersökning att kulturlagren började på en nivå om 0,3 – 0,5 m under markytan och att kulturlagren, bl a ett brandlager och ett raseringslager, hade en tjocklek på totalt 0,85 m (Persson 1994)

I samband med en akut vattenläcka i kv Arbetaren 8 (Motalagatan 10) noterades kraftiga kulturlager som dock visade sig vara omrörda. På ett djup m 0,55 m syntes ett kalkflislager vilket tolkades som en gårdsplan (Ohlsén 2008).

Inför en tänkt tillbyggnad i kv Arbetaren 12 (Östra Rännevalen 10) grävdes ett 1,5 m stort sökschakt där den första kulturlagernivån, på 0,4 m under dagens markyta, bl a utgjordes av ett bygg- eller raseringslager från 1800-talet. Därunder framkom ett 0,4 m tjockt lager med tidigmodernt fyndmaterial av 1700-talstyp. Lagret tolkades som ett odlingslager, alternativt ett utkantslager (Ohlsén 2013).

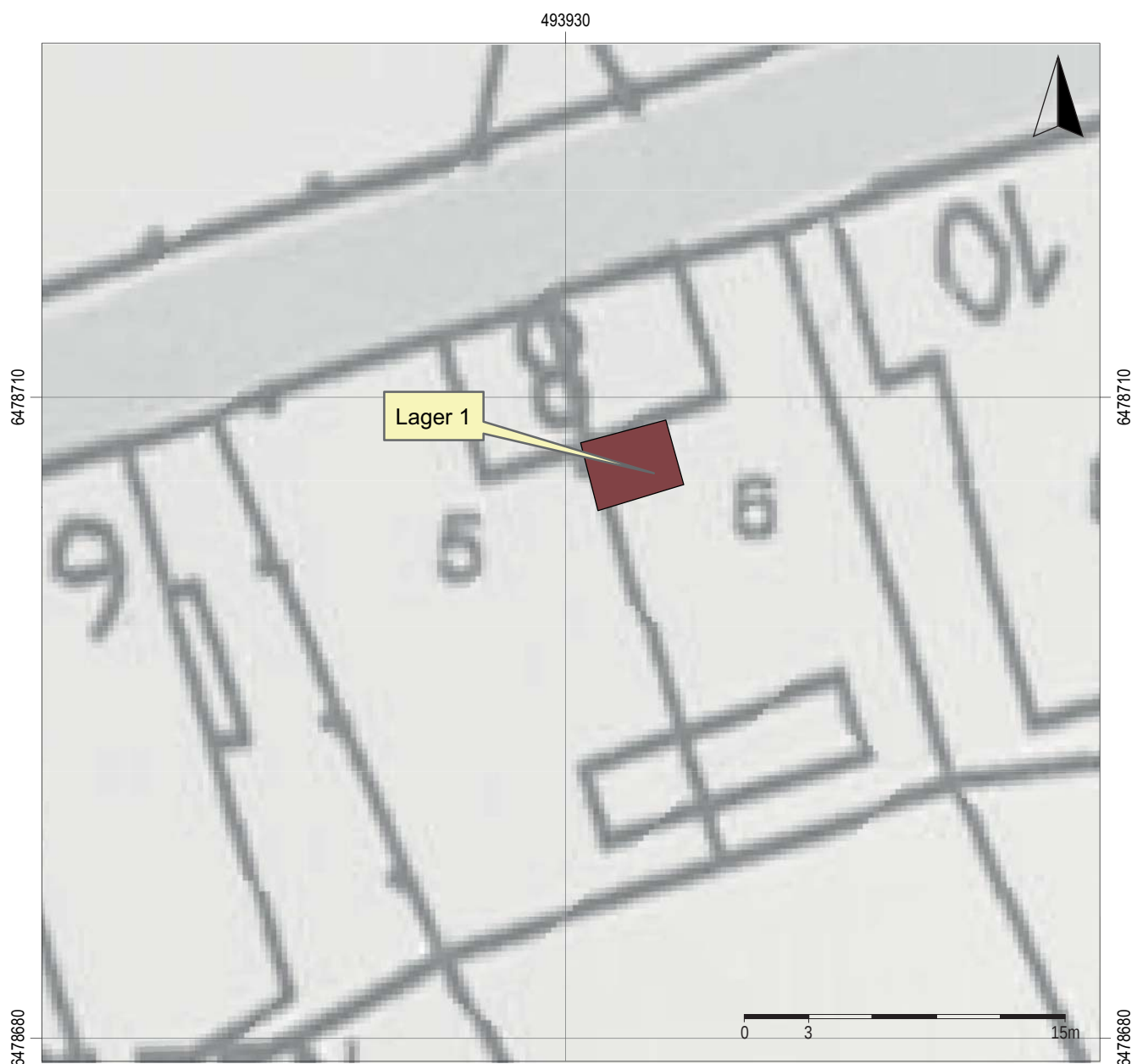
Figur 5. Ungefärlig markering (blå) av läget för de arkeologiska undersökningar som nämns i texten ovan. Skala 1:1000.

Syfte och metod

Syftet med den arkeologiska undersökningen var att med ett vetenskapligt arbetssätt undersöka, dokumentera och om möjligt datera den/de fornlämningar som framkom vid schaktningen. Schaktet som mätte ca 3 x 4 m grävdes till ett djup om 0,6 m. Schaktningen gjordes för hand av personal som anlits av exploatören. Lagret undersöktes, karaktäriserades och beskrevs. Såväl läget för schaktet och kulturlagret har prickats in manuellt på en adresskarta över Vadstena stad. Fynd samlades in och foton togs. Dokumentationsmaterialet förvaras på Östergötlands museum.

Resultat

Bevarat kulturlager fanns inom hela schaktet. Det rörde sig om ett knappt 0,4 m tjockt lager (L1) med brungrå sand som innehöll små komponenter av tegelkross och träkol. Vid schaktets sydvästra hörn framkom en liten koncentration av kakelugnskakel som utifrån form och utförande bedöms höra hemma i 17–1800-tal. Över L1 följde ett tunt skikt med kalkbruk, L2. Övan detta följde sedan grästorv. Toppen på kulturlagret framkom på en nivå om drygt ca 0,2 m under markytan. Medeltida lämningar nåddes inte inom befintligt schaktdjup.

Figur 6. Lager 1 och 2 fanns inom hela schaktet. Skala 1:300.

Tolkning

L1 föreföll vara omrört och kan utifrån detta tolkas som ett utfyllnadslager som kanske påförs i samband med uppförandet av det hus som ligger inom tomten. Huset uppförs någon gång vid 1800-talets mitt (muntlig uppgift Staffan Livehed).

Fynd

Påträffade fynd har i enlighet med Länsstyrelsens förfrågningsunderlag samlats in och hanterats med utgångspunkt i undersökningens syfte och ambitionsnivå. En selektion har gjorts där flintgods, samt sprucket och fragmenterat yngre rödgods (kärfragment samt kakelugnskakel) har registrerats och sedan kasserats.

Figur 7. Schaktet delvis grävt. Foto från söder, Helén Romedahl, ÖM.

Figur 8. Det ugnskakel (Fyndnr 1) som tillvaratogs från L1. Foto Johan Levin, ÖM.

Referenser

- Bengtsson, C. 1954. *Den gamla brunnen* För WLT av Ch. Bengtsson. Från Landsantikvarien i Linköping till Riksantikvarieämbetet i Stockholm den 1 juli 1954.
- Feldt, A-C. 1994. *Kvarteret Arbetaren 1*. Östergötlands museum. Arkivrapport.
- Hasselmo, M. 1982. Vadstena. Riksantikvarieämbetets och statens historiska museer, Rapport, *Medeltidsstaden* 36.
- Ohlsén, M. 2008. *Omrörda kulturlager i kv Arbetaren 8 i Vadstena*. Östergötlands museum. Rapport 2008:109.
- Ohlsén, M. 2013. *Kv Arbetaren 12 i Vadstena*.
- Persson, H. 1994. *Kv Arbetaren 29*. Östergötlands museum. Arkivrapport.
- Tagesson, G. 1988. *Kv Arbetaren 37, Vadstena*. Östergötlands museum. Arkivrapport.

Bilaga 1. Fyndlista

Fyndnr	Subklass	Kontext	Material	Sakord	Antal	Vikt (g)	Kommentar	Fyndstatus
1	Kakel	Lager 1	Keramik	Ugnskakel	4	808,8	Blommor i relief, engobe. Dateringsförslag: 1700-talets slut, 1800-t början	
2	Kakel	Lager 1	Keramik	Ugnskakel	5	148	Ljust gul glasyr på engobe. Sprucket och fragmenterat	KASSERAT
3	Yngre rödgods	Lager 1	Keramik	Fat	1	36,7	Mörkgrön glasyr på engobe	
4	Flintgods	Lager 1	Keramik	Kopp	1	3,6	Dekor: linjer och blommotiv	KASSERAT
5	Yngre rödgods	Lager 1	Keramik	Odef. Kär	2	37,6	Mörkbrun/svart glasyr	KASSERAT

I augusti 2022 genomförde Östergötlands museum en arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning inom kv Arbetaren 5 och 6 (Motalagatan 8) i Vadstena, inom fornlämningsområdet L2010:1734, Vadstena medeltida och historiska stadsområde. Arbetet utfördes i samband med schaktning för en tillbyggnad inom ovan rubricerade fastighet. Ett bevarat kulturlager fanns inom hela schaktet. Det rörde sig om ett homogent kulturpåverkat sandlager tolkat som ett påfört utfyllnadslager. Lagret kunde utifrån fyndsammansättning dateras till 17–1800-tal.

ISSN 1403-9273

Rapport 2022:39